

Norsko 1814 - 1850

Začátek nové éry

Opakování z minula

- Po občanských válkách Norsko na vrcholu – ovládá velká území, arcibiskupství atd.
- Personální unie se Švédskem – krátce společný panovník, pak nepokoje ve Švédsku – nová personální unie s Dánskem – Královna Margreta - války se Švédskem – vítězství a vznik Kalmarské unie 1397
- Svartedauden – 1/3 obyvatel Norska podlehla nemoci
- 1520 Švédsko opouští Kalmarskou unii – neustálé boje – Gustav Vasa
- Norsko provincií Dánska – ztráta moci nad vlastním územím
- Ztráta norské kultury, jazyka, ... Vše dovoz z Dánska, časem ztráta části území – získává Švédsko, které se brání znovuoobnovení unie

Norsko v 18. století

- 1700 – Velká severská válka – Švédsko proti Dánsku (Norsku), Sasku – Polsku, Rusku, Prusku a Hannoveru – Švédský Karel XII. postupně poráží Dány, Rusy (oba ještě v 1700), Poláky (1706) a opět Rusko (1709) – nakonec Dánové získávají jih Švédska, Karel XII. se snaží získat Norsko – umírá při obléhání pevnosti v Haldenu – Østfold – Švédsko ztrácí velmocenské postavení, Rusové a Prusové získávají.
- V období míru Norsko prosperuje – obchod s norským dřevem, velká obchodní flotila, silný mezinárodní obchod

Napoleonské války – pozice Dánska (Norska)

- Začátek 19. století chaos v Evropě – válka mezi Francií (Napoleon) a Británií – Dánsko zpočátku neutrální – obchodování se všemi
- Dánové umožňují kotvit francouzským válečným lodím – Británie proti
- Dánové zásobují Francii železem, dřevem a rybami – Británie proti
- Britové 1801 útočí na Kodaň – snaha o redukci dánské flotily – Dánové se podvolují a omezují své profrancouzské aktivity.
- Napoleon postupně vítězí a zřizuje námořní blokádu proti Británii – co s Dány?

Dánsko na straně Napoleona

- 1807 proti Napoleonovi již jen Neapol, Švédsko a Británie – Británie se bojí, že prohraje válku – nabízí Dánsku spojení, chce jednu z největších flotil na světě – dánskou – Dánsko odmítá, Británie v září 1807 útočí na Kodaň a konfiskuje veškeré lodě – Dánsko se přidává k Francii ve válce proti Británii
- Dánsko (Norsko) součástí blokády Británie – velká rána pro obchod, Británie a kolonie největším obchodním partnerem pro Norsko, Britové blokují dopravu mezi Dánskem a Norskem, nedostatek jídla v Norsku, hladomor
- Norové útočí na britské obchodní lodě a zabavují zboží – pirátství, vyzbrojování obchodních lodí
- Dánové díky blokádě ztrácí přímou kontrolu nad Norskem – složitá komunikace, v Norsku poprvé vycházejí vlastní noviny, necenzurované Kodaní (stejně podporují Dánsko)

Cesta k míru v Kielu

- Válka proti Švédsku – Rusko z východu, Francie z jihu a Dánsko ze západu – málo účinné, ale ve Švédsku revoluce v 1809
- Novým švédským králem Jean Baptiste Bernadotte – „Karl Johan“
- Napoleonův neúspěch při tažení v Rusku vede k oslabení = Dánsko se chce přidat k Britům vyžadují tvrdé podmínky, Norsko Švédsku – Dánsko odmítá
- V Norsku větší podpora unii se Švédskem – hlad a bída
- Napoleon prohrává bitvu u Lipska – Dánsko vážně vyjednává o míru – Rusové okupují jih Dánska – mír v Kielu (v té době součástí Dánska)

Kielský mír 1814

- Dánové v těžké situaci – Napoleon prohrává, Rusko a Prusko okupuje jižní hranici Dánska, Švédsko okupuje dánské ostrovy a hranice s Norskem – černý scénář – Prusko získá pevninu a Švédsko ostrovy a Norsko. Alternativou je předání Norska Švédsku, k čemuž se nakonec Dánsko pod nátlakem přiklání
 - Švédové tak získávají Norsko – kompenzace po ztrátě Finska během války, Norsko nicméně získává opět vlastní království s vlastním parlamentem, „jen“ v personální unii se Švédskem – po 434 letech v unii s Dánskem
 - Norsko nicméně ztratilo Island a Grónsko
- Mír podepsán 14. ledna 1814

Eidsvoll 1814 – Situace v Norsku

- V Norsku dánský princ Christian Frederik – velmi oblíbený, „demokrat“ a podporující norskou samostatnost
- Na duben 1814 svolán sněm do Eidsvollu – 112 zástupců většiny krajů (ze severu nestihli dorazit) – částečná podpora úplné samostatnosti, protest proti ovládnutí Norska velmocemi (Christian Frederik, eventuální král Norska)
- Opozice pro setrvání v unii se Švédskem – strach z války a mocností
- Nakonec volba samostatnosti a Christian Frederik králem
- Zákonodárné shromáždění – vytváření moderní norské Ústavy – Grunnlov

Eidsvoll 1814 - Ústava

- Shromáždění v Eidsvollu vytvořilo novou ústavu, velký vliv francouzské a americké ústavy
- Princip suverenity lidu a dělby moci, základní lidská práva
- Vytvoření parlamentu – Storting – dvě komory – Lagting a Odelsting (funkční až do 2009 – pak jen jedna komora)
- Svoboda vyznání – kromě jezuitů a mnišských řádů, Židům zakázáno vstupovat do Norska (do 1851)
- 17. května 1814 Ústava konečně schválena a Christian Frederik zvolen králem

Dopady schválení Ústavy

- Snaha Norska o samostatnost – nesoulad se závěry Kielského míru
- Krátká Norsko-Švédská válka – pár týdnů, Nory vede jejich král Christian Frederik – jen málo vojenských úspěchů – Karl Johan nabízí mír
- Norsko se stává součástí personální unie se Švédskem, Christian abdikuje, bez podpory mocností - Mossekonvensjon
- Norsko si zachovává svoji Ústavu, Storting atd., později králem Karl Johan

Norsko pod vládou úředníku

- Embetsmannsstaten – Norsko řídí vláda složená ze členů bohatých úřednických rodin, volební právo mají plátcí daní
- Konflikty s králem ve Švédsku – ten se snažil získat v Norsku větší moc, tu si ale i přes neshody drží Storting
- Řešení silné poválečné ekonomické krize – inflace, Švédsko poukazuje na norskou neschopnost – propaganda a podpora Karla Johana mezi Nory
- Během několika dekád úředníci ztrácí vliv na úkor bohatých sedláků – a to i ve Stortingu
- Po smrti Karla Johana 1844 král jeho syn Oscar - nedominantní

Norští sedláci

- Pod Dánskem nebylo norské zemědělství soběstačné, po 1814 nutná změna
- Zemědělství a sedláci získávají větší vliv, krom toho silná emigrace do Ameriky
- Od roku 1833 sílí jejich postavení ve Stortingu – zřízení komunální politiky, snaha o větší moc pro sedláky – menší moc pro úředníky
- Postavení domkářů a dělníků (a Sámů) stále velmi špatné
- Liberalizace obchodu a domácího hospodářství – omezování cla atd.

Kultura a umění 1. poloviny 19. st.

- Welhaven a Wergeland – romantismus
- Ole Bull – houslista – 1850 zakládá Det norske Theater – 1. divadlo v Norsku
- Jazyk stále dánština, pomalu se ale začíná vytvářet tlak na vlastní jazyk
- Univerzita v Kristianii od 1811
- Oslavy Ústavy od „boje na trhu – Torgslaget“ 17. květen 1829

